

אירוס הגלבוע

עד היום מהדהדת בגלבוע קללתו של דוד לאחר מות חברו הטוב יהונתן: "הרי בגלבע אל-טל ואל-מטר עליכם" (שמואל ב' א', כ"א). קללה זו ניכרת בסופו של דבר בעיקר במדרונותיו המזרחיים של ההר, אשר אינם זוכים לחסד של ענני הגשם הבאים מצפון מערב. לעומת זאת, המדרונות המערביים, נהנים ממשקעים נדיבים. ההבדל בכמות המשקעים מביא לכך שקיים שוני גם במיני הצומח והחי שחיים משני עברי ההר. הפרשי הטמפרטורות הגדולים שבין תחתית המדרונות ובין הפסגות יוצרים גיוון נוסף: המטייל בתחתית הרכס יכול למצוא פרחים שעומדים לקראת קמילה, אך בפסגת ההר הוא עשוי למצוא את אותו מין של צמח שנמצא בשיא תפארתו.

צחיחותו היחסית של ההר לעומת העמק הפורה שסביבו היא המקור לאחד הפירושים שניתנו לשמו: הגלבוע אינו אלא גל-בוע, כלומר גל אבנים שבתחתיתו נביעות. ההסבר עולה בקנה אחד עם הגיאולוגיה של האזור: הרכס, שרובו עשוי סלעים גירניים קשים, התרומם במקביל לשדרת ההר המרכזית והזדעזע כשנוצר השבר הסורי-אפריקאי. כתוצאה מכך נסדקו שכבות הסלע שבו, ומי הממטרים העזים שניתכים עליו ממהירים לחלחל בקרקע ופורצים רק בנביעות שלרגליו.

הגלבוע משופע בפרחי בר, בייחוד בעקבות חורפים גשומים. בעונה אפשר למצוא בו רקפות לרוב, כלניות, נוריות אסיה, צבעונים, מגוון סחלבים ודבורניות, גביעונית הלבנון, שרביטים תמירים של כלך, סביונים, חרציות ועוד. הפרח המוכר מכולם הוא אירוס הגלבוע, שהרכס מתהדר בכמה ריכוזי פריחה גדולים שלו.

אירוס הגלבוע הוא בן למשפחת אירוסי ההיכל, אותם אירוסים מרשימים שגודל הפרח שלהם מגיע ל-15 סנטימטרים ושעלי הכותרת שלהם יוצרים מעין חלל פנימי קסום. זהו גיאופיט (צמח בצל או פקעת, במקרה של אירוס – שורש מעובה), שמצמיח מדי אביב עלים מחודדים דמויי חרב ושרביט פריחה גבוה שנושא פרח אחד בלבד. עם בני משפחת אירוסי ההיכל נמנים גם האירוס השחום, אירוס הגולן, האירוס ההדור, אירוס נצרת, אירוס הארגמן, אירוס הנגב, אירוס ירוחם, אירוס החרמון ועוד. אירוס הגלבוע ניכר בדרך כלל בצבעו הסגול, אולם יש לו מופעים בגוון חום, ולעיתים נדירות גם פרחים צהבהבים.

בניגוד לדעה הרווחת, אירוס הגלבוע אינו צומח רק בגלבוע. ריכוזי פריחה שלו מצויים בכמה מקומות לאורך הבקעה, בגולן ובמזרח השומרון, אבל אוכלוסיית הגלבוע היא לבטח היפה והמרשימה שבהן. ריכוזי הפריחה נמצאים בעיקר במדרונות המזרחיים והדרומיים של כמה מפסגות הגלבוע - הר ברקן, הר אחינעם, הר יצפור ולאורך הדרך היורדת ממלכישוע דרומה. אפשר למצוא פרחים רבים גם באזורים אחרים ברכס, למשל בחלקו העליון של נחל יצפור (שבו הוכשר בשנים האחרונות שביל לזכרו של ארז גרנשטיין, מפקד יק"ל שנהרג ב-1999).

מקבצי האירוסים היפים והנגישים ביותר פורחים במורדות הר ברקן. כדי לראותם יש לחנות בחניון הר ברקן שבמרומי פסגת ההר (הגעה: בצומת הסרגל פונים לכביש 675, בצומת יזרעאל ממשיכים ישר, ואחרי כקילומטר וחצי פונים ימינה לדרך נוף הגלבוע שמגיעה עד לחניון). מחניון ברקן נשקף נוף יפה דרומה ומערבה, ואפשר לראות את בקעת ג'נין, את צפון השומרון, את הר אמיר (אום אל-פחם) ואת מזרח הכרמל. ממרחק לא גדול נשקף הכפר פקועה שמעבר לדרך הרחבה המסמנת את הקו הירוק. כיום ניצבת במקום גדר ההפרדה. מחניון ברקן יורד שביל נוח לדרום מזרח (סימון ירוק, אורכו כקילומטר, מתאים למשפחות) עד לחניון האירוסים. בשיא עונה שבה התברך ההר בגשמים פורחים אירוסים רבים לכל אורכו. אפשר לתור אחר סימון השבילים האדום שמצפון לכביש שמעפיל לגלבוע. זהו מסלול מעגלי קצרצר שמזמן תצפיות נהדרות על עמק חרוד הפרוש לרגלי ההר, על פתחת בקעת בית שאן, הרי גלעד, רמות יששכר, גבעת המורה והתבור.

יֹתָם יַעֲקֹבֶסוֹן

הרצאות, צילום וכתיבה, הדרכה בארץ
ולאורך נתיבי הסחר הקדומים באסיה

הערה: המסלול האדום מתחבר למסלול אחר מסומן אדום, שיוצא צפונה ומיועד למיטיבי לכת. יש לעקוב היטב אחר השביל המעגלי וללכת בו בחזרה לכיוון החניון. על כל פנים, כדאי להצטייד במפת סימון שבילים מספר 3 (בגליל התחתון, העמקים והגלבוע). – מהדורה אחרונה ומעודכנת ביותר הודפסה בשנת 2006).